

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

2895. Prospect

U

PROSPECTUS.

WOORDENBOEK

VAN

FRIESCHE IDIOTISMEN

OF

WOORDEN EN SPREEKWIJZEN,
WELKE IN DE FRIESCHE STEDEN GEBRUIKELIJK ZIJN,

DOOR

A. Y P E I J,

HOOGLEERAAR TE GRONINGEN.

TE LEEUWARDEN, BIJ G. T. N. SURINGAR.

Geenen beoefenaar der Nederlandsche taal, die ten minste eenigermate door hare schors is doorgedrongen, kunnen de *Taalkundige Bijdragen tot den Frieschen tongval*, van wijlen den uitmuntenden Ev. WASSENBERGH, onbekend zijn; geenen het in dezelve te vinden *Idioticon Frisicum* of *Woordenboek van bijzonder in Friesland gebruikelijke Woorden en Spreekwijzen*. Overtollig mag het gerekend worden, het nut van dat *Idioticon* en van alle *Idiotica* in het gemeen aan te prijzen. Het zij genoeg aan te merken: dat bekend te zijn met de *idiotismen* der verschillende Gewesten, in welke onze taal gesproken wordt,

NED.
LETTERK.

PORTEF 143:12

niet alleen dienstig is, ja dikwijls volstrekt noodzakelijk, tot juist verstand der onderscheidene Nederlandsche Schrijvers, op elk' van welke de *idiotismen* der Provinciën, in welke zij zich ophielden, hunnen invloed hebben uitgeoefend, maar ook voor icder, die het Nederduitsch schrijft, den rijkdom der taal aanmerkelijk vermeerdert, zijne middeelen van zich wél uit te drukken vervolkomt, en tevens, voor allen, die Nederduitsch lezen, eene schier onuitputbare bron van leerzaam nut oplevert. Bijzonder belangrijk zijn daarenboven de *Friesche idiotismen*, omdat, dewijl het oorspronkelijk Nederlandsch *dialekt* in de *Friesche steden* het allerlangst onvervalscht is gebleven en nog is, hierdoor elders sedert lang verouderde of in onbruik geraakte, woorden en spreekwijzen het best verstaan en hunne echte, oorspronkelijke beteekenissen juist verklaard kunnen worden.

Daarom kan het (meent de ondergeteekende,) den liefhebberen onzer taal niet anders dan ten uiterste aangenaam zijn, — vooral in eenen tijd als de tegenwoordige is, in welchen de gebeurtenissen van bijna iederen dag ons al meer en meer aansporen, groote waarde te hechten aan en hoogen prijs te stellen op alles wat Noord-Nederlandsch mag heeten, — te vernemen, dat de met roem bekende Hoogleeraar te Groningen, A. YPEIJ, Lid van het Koninklijk Nederlandsche Instituut van Wetenschappen en Lid van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde te Leyden, wiens bevoegdheid tot den zoo te melden arbeid op de overtuigendste wijze gebleken is door zijne *Beknopte Geschiedenis der Nederlandsche tale*, te Utrecht, in den jare 1812, uitgegeven, van voornemen is, een *Woordenboek van Friesche Idiotismen of Woorden en Spreekwijzen, welke in de Friesche steden gebruikelijk zijn*, der drukpers over te leveren, hetwelk zal mogen

worden beschouwd als een, in aantal van voorbeelden meer dan de helft uitgebreider *Idioticon*, dan dat van den hooggeleerden WASSENBERGH. Mogen er al eenige woorden en spreekwijzen onder gevonden worden, welke ook in steden van andere provinciën onzes Koninkrijks, inzonderheid te *Amsterdam*, in gebruik zijn, werwaarts door den toevloed van inkomenden, gelijk uit andere provinciën, zoo mede uit *Friesland*, vele vreemde *idiotismen* zijn ingebragt, allen evenwel zullen het kenmerk dragen van niet algemeen Nederlandsch, maar algemeen oorspronkelijk Friesch te zijn. Het uit te geven werk zal alzoo ook elders welkom zijn, en in de boekerijen der Taalgeleerden eene plaats naast het voortreffelijk Nederduitsch Taalkundig Woordenboek van den geleerden P. WEILAND en zijne kundige medewerkers verdienen, dat eigenlijk dan toch eerst *geheel* volledig zou mogen geacht worden, wanneer daarin geene *idiotismen* heegenaamd ontbraken, hetgeen het geval niet is en (geredelijk moet men het erkennen,) ook niet heeft kunnen worden.

De Heer YPEIJ heeft er zich ook bijzonder op toegelegd, om vele der door hem verzamelde *idiotismen* te vergelijken met de *Neder-Saksische*, daar, sedert de 15^e eeuw niet alleen de Groningerlanders maar ook de bewoners der steden in *Friesland* zich, in hunne openbare geschriften, en mitsdien ook in hunne spraak meer naar het *Neder-Saksische*, dan wel naar het *Hollandsche*, *Vlaamsche* en *Brabandsche* geschikt hebben. Wijders zullen er eenige bijzondere woorden in voorkomen, welke in de *Friesche* steden uit de provincietaal zijn overgebleven of later ingevoerd door Friezen die, schoon *niet* tot den boerenstand behoorende, echter veel op het platte land verkeerden, waar dezelve nog algemeen gebezigd worden.

Eindehijk zal het uit te geven werk ook voor den bewaarder der geschiedenis van belang zijn: want, gelijk de Nestor onzer taal- en dichtkunde, de eenige BILDERDIJK, reeds heeft aangemerkt: » een goed Taalkenner moet een goed Geschichtkenner zijn. » — En dus zal insgelijks de liefhebber der geschiedenis bij den goeden taalkenner niet weinig onderrigts vinden kunnen.

De ondergeteekende twijfelt dus niet, of eene ruime inteekening zal hem in staat stellen, het gesoek, dat de Hooggeleeraar Y P E F der letterkundige wereld wil doen, op eene waardige wijze uit te geven; en 't is ook alleen om het op *die* wijze te kunnen doen, dat hij mitsdezen bijgaande inteekeningslijst zijnen Landgenooten aanbiedt.

Uit bijgaande proeve van voorbeelden zal men eenigzins kunnen oordeelen over druk en papier, gelijk tevens over de wijze van behandeling, die zich de Hooggeleerde Schrijver heeft voorgesteld. Het werk zal ongeveer twintig velken druks in groot 8° bestaan, welke den *Inteekenaars* zullen komen te staan op 12½ cents per vel, — de exemplaren, op schrijfpapier 17½ cents per vel. Het zal, zoo spoedig eene goede uitvoering zulks toelaat, worden uitgegeven, in *twee stukken*, het eene loopende van de letter A tot N, het andere de overige letters bevattende.

De inteekening staat open tot den 16 November 1831, waarna de prijs per vel met 2½ cents zal worden verhoogd.

LEEUWARDEN, den 1 October, 1831.

G. T. N. SURINGAR.

ASTERANTOE. Dit woord wordt gebezigd, bij voorbeeld, in de spreekwijzen *ik ben zoo koud asterantoe*; dat is, » ik ben zoo koud, als ik zijn kan; en *het spiijt mij asterantoe*; dat is, » het spiijt mij allergeweldigst." Oorspronkelijk is het, *als daar van toe*. De Groningerlanders zeggen *astertou* of *astertau*, » als daartoe;" en de Nedersaksen *asserto*. Zie het *Br. Nieder-S. Wörterb.* I. bl. 27.

BEKLINKEN, algemeen bekend in de beteekenis van *vastklinken*, » vast maken;" van waar overdragtelijk eene *beklonkene zaak*, heeft bij de Vriezen ook de beteekenis van *kleiner worden*, en schijnt in oorsprong hetzelfde te zijn met het Vriesche *bekleinen*, in de spreekwijze, *dat bekleint mij*, d. i. » dat is kleiner," of » is kleiner geworden, dan ik dacht of wenschte;" gelijk men daarentegen in Vriesland ook zegt, *die som begroot mij*, d. i. » die som is grooter geworden, dan ik dacht." Het woord *beklinken* gebruikt men in Vriesland van » in één smelten, ook in één droogen." Men zegt, b. v., *de kool beklinkt in den pot onder het koken*, d. i. » de kool smelt vrij wat zamen, zoo dat de hoeveelheid bekleint." Ook wordt van koorn, dat wanneer het, door lang liggen, drooger, en in den hoop kleiner is geworden, gezegd, *het koorn is beklonken*. Ook in Groningerland spreekt men zoo. En in Bremen heeft *inklinken* zulk eene beteekenis. Zie het a. *Br. Wörterb.* II. bl. 805. Figuurlijk zegt men in Vriesland van iemand, die aan eene ziekte gezukkeld heeft: *hij ziet er zeer beklonken uit*, d. i. » vermagerd uit."

DOEKENKIND is » een zacht, stil, kind." Men zegt, *dat is een doekenkind*. Het woord *doeke* beteekent *pop, popje*. De Nedersaksen zeggen ook, *dat is een regte dekke van kinde*, » dat is een regt popje van een kind;" en

dat kind sait uut als ene dokke; » dat kind ziet er uit als een popje.” Verg. het *Br. W. I.* bl. 222. Dit woord *doeke*, *dokke*, een » popje,” heeft zijn’ oorsprong in het woord *doek*, » een stuk lijnwaad,” waarvan ouders gewoon waren voor de kinderen poppen te maken. Eene ronde, kleine prop van *linnen doek* wordt algemeen nog genoemd eene *pop*.

ENKELE GULDEN is niet alleen te platten lande, maar ook in sommige steden van Vriesland, het zelfde met goudgulden, een bekend muntstuk van acht en twintig stuivers. In de *Historie van Vriesland*, door PETER JACOBSZ VAN THABOR, uitgegeven door de heeren VIS-SER en AMERSFOORDT, in hun *Archief voor Vaderl. en inzonderheid Vriesche Geschiedenis, Oudheid en Taalkunde*, I. bl. 59, vindt men gewaagd van *achtien hondert enkel gulden*, en bl. 61 van *acht dusent enkel gulden*. Men verg. de aantekening aldaar bl. 70. Ook wordt, bl. 90, deze munt genoemd *een enkel golt gulden*. Een gewone gulden draagt, bl. 65, den eenvoudigen naam van *gulden*. Maar van waar de benoeming van *enkele gulden* of *enkele golt gulden*? Men had *enkele* en *dubbelde* goudgulden, gelijk men al vroeg had *enkele* en *dubbelde* stuivers, de eerste van twee en de andere van vier grooten. De eerstgemelde werd in Vriesland genoemd *enkele stuiver* en de andere *dubbel stuiver*, gelijk nog te platten lande *doebel stoer*, algemeen bij ons *dubbeltje*. Een *enkele* goudgulden had, naar het schijnt, voor het jaar 1492, toen men eene nieuwe regeling op het muntwezen invoerde, de waarde van ongeveer vier en twintig stuivers, en een *dubbelde* goudgulden de waarde van ongeveer acht en veertig stuivers. KAREL de Vijfde stelde ten jare 1522 de waarde van een’ enkelen goudgulden op twee en dertig stuivers. Na dien tijd bleef voornamelijk de *enkele* goudgulden,

als muntstuk steeds gangbaar, zoo dat dezelve, dan wat hooger, dan wat lager gerekend werd. Deze munt, even als die van den dubbelden goudgulden, van goud zijnde, gelijk trouwens de naam aanduidt, verloor vervolgens omstreeks het einde der zestiende eeuw, zijnen gang, terwijl er, in deszelfs plaats een zilveren muntstuk van gelijke waarde ingevoerd werd, hetwelk echter den ouden naam van goudgulden behield, en toen de waarde kreeg, welke dezelve nog heeft, van acht en twintig stuivers. Ten jare 1611 werd in een oud stuk, te vinden in de *Analecta tot Vriesland specterende*, bl. 18, om misverstand in de rekening voor te komen, de *enkele zilveren goudgulden* gewaardeerd op acht en twintig stuivers; hetgeen ten bewijze strekt, dat deze munt toen nog niet lang die waarde gehad had. In Holland werd dezelve, ten jare 1601, onder den naam van *zilveren goudgulden* verboden. Een enkele goudgulden schijnt in gewigt en allooï, dus ook in waarde, gelijk geweest te zijn met een' Rijnschen goudgulden. Daar onze gewone *gulden* sedert ongeveer drie eeuwen de waarde gehad heeft van twintig stuivers, moet derhalve deze wel degelijk onderscheiden worden van den Vrieschen enkelen gulden. De gewone gulden was oorspronkelijk ook een *goudstuk*, gelijk deszelfs Duitsche en Latijnsche naam *aureus* (*aureus nummus*) uitwijst, en schijnt reeds een zilveren munt geworden te zijn, voor dat de *goudgulden* waren ingevoerd. Deze werden in oude stukken toen ook genoemd *gulden floreijnen*, d. i. »gouden florenen.» De gulden werd in het algemeen van ouds her *florenus*, *floreen*, *floreijn*, genoemd, van waar het nog gebruikelijke teeken *f* voor eene bepaalde som guldens, als bij voorbeeld *f* 10-, afkomstig is. In Vriesland werd later de gulden van twintig stuivers onderscheiden door den naam van *Caroli gulden* of van *Keizers gulden*. Over den *florenus* of *floreen*, een' munt, die in het midden der

dertiende eeuw het eerst geslagen en gangbaar geworden is, zie men het *Glossarium* van DU CANGE, op het w.

FEKKE is » een boos vrouwspersoon,» bij voorbeeld in de spreekwijze, *dat wief is eene fekke*. In de provincie Groningen zegt men eene *fikke*. Buiten bedenking is dit woord hetzelfde met het algemeene Nederlandsche *feeks*, » een boos vrouwspersoon.» De klank en beteekenis van dit woord ligt oorspronkelijk in het oude tusschenwerpsel *fij*, hetwelk men nog gebruikt, om een' afkeer van iets verachtelijks aan te duiden.

GNOBBEN, » kleine dieverij plegen, dat wel bestraffing, maar geene eigenlijk gezegde straf verdient,» is hetzelfde met het Nedersaksische woord *gnabben*, waarvan het frequentatief is *gnabbelen*, en waarin de beteekenis ligt van » bij kleine brokjes iets ergens afnemen.» In onze gemeene Nederlandsch-duitsche taal gebruiken wij het woord *knabbelen*, waaraan de beteekenis wordt gehecht van met de tanden aan iets knagen, om er kleine brokjes af te bijten, en ook het woord *knibbelen*, » kleine stukken met duim en vinger van iets afbreken.» In Groningerland is *knibbel* » een klein brokje,» en *nibbelen* » bij kleine brokjes eten.» In al deze woorden zamengenomen vindt men de meermalen plaats grijpende verwisseling der vokalen *a*, *i*, *o* en der konsonanten *g* en *k*.

HEBBEDING is » een onvoegelijk gevormd of gebroken weaktuig, waarvan men geen voldoende gebruik kan maken.» In dezen zin wordt ook het woord in Nedersaksen gebezigd. Zie het *Br. W.* II. bl. 610. Dit woord mag vergeleken worden met het Vriesche *hebbaregt*, dat ook Bremensch is, en aanduidt iemand, die altijd meent recht te hebben, eigenlijk » ik heb recht.» Zee is dan *hebbeding* eigenlijk » ik heb een ditting, hoe men voldoende het ook zij.»

JOTZEN, *jutzen*, ook *jatzen*, wordt gebruikt in de spreekwijzen, » langs de straat jotzen, » en » door dik en dun jotzen. » Hetzelve is zoowel in oorsprong, als in betekenis hetzelfde met het Nedersaksische *jassken*, hetwelk in het *Br. W.* V. bl. 398 wordt verklaard door » onvoegelijk, nutteloos en zonder doel om en om loopen. » Van een' lediglooper zegt men in Nedersaksen: » he deit niks, as up'r straten herum jassken. »

KNOFFELEN wordt, bij WEILAND, in onderscheidene, bekende, beteekenissen gevonden. Hiertoe behoort ook de daarvan herkomstige spreekwijze, *mijne handen zijn knoffelig*, d. i. » mijne handen zijn stram of stijf van de koude. » Het woord *knoffelen* komt van *knoffel*, hetzelfde met *knobbel*, *knokkel* of *kneukel*, » het uitstekende been in de gewrichten der gebogene vingeren. » Van daar het gemelde *knoffelig*, stijf in de vingeren. » Doch in de Vriesche steden heeft ook *knoffelen* de bijzondere beteekenis van » met gekromde handen of vingers in het donkere heen en weder tasten, om iets met eene ligte aanraking te zoeken. » De Vriesche dichter J. BUMA bediende zich van dit woord in zijne *Boere Bruiloft*, bl. 401:

't Is zoo donker, dat 'k mijn bruid,
Na lang knoffelen, nauwlijks nit
De and're vrouwlui wist te zoeken.

Mede wordt dit woord door de Vriezen gebruikt van iemand, die, zijne vingers niet regtuit stekende, om iets te verrigten, met het werk niet kan voortkomen. Men zegt van zulk een' » hoe knoffelt hij zoo? » Hiervan *beknoffelen*, » iets slordig, vooral in donker, bearbeiten, » in de spreekwijze » wat beknoffelt hij toch? »

LUUTJE of **LUTJE LEEFT NOG**, is de benoeming van een kinderspel, waarbij men malkaâr haastig een brandend berkenrijt of brandenden zwavelstok overreikt, en zoo

lang dezelve aan het vlammen blijft, uitroept *Luutje leeft nog!* In Bremen heeft men hetzelfde kinderspel, onder denzelfden uitroep *Lutje levet nog!* Zie het *Br. W.* III. bl. 107. Het woord *lutje* kan hier zijn *lutje*, » lutteltje, » d. i. » het kleintje, het kleine (lichtje).» Maar ook zoude *lutje* eigenlijk kunnen zijn *luchtje*, in de beteekenis van *lichtje*. *Luchten* werd oulings genomen in den zin van *lichten*. Zie WEILANDS *N. Woord.* waarvan in Groningen *luchtjespaal*, *lichtjespaal*, » lantarenpaal.» Het laatste schijnt wel het meest aannemelijke.

MALLAPPE, hetzelfde bijkans, in beteekenis, met het algemeene *malloot*, hetwelk in het *Woordenboek* van WEILAND gevonden wordt, aanduidende » een mal, onbezonnen vrouwmensch.» Dit woord *malloot* wordt in Vriesland nooit, maar *mallappe* altijd en overal gehoord; terwijl men in Groningen zegt *malloete*. Het Vriesche *mallappe* is zamengesteld uit *mal*, » onverstandig, dwaas, onbezonnen, » en *labbe*, » iemand, die veel snapt, » van *labben*, » klappen, snappen, » welk woord, als algemeen, bij WEILAND staat aangeteekend. *Mallappe* is dus » eene dwaze onbezonnene snapster, » zoo als zulk eene bij WEILAND genoemd wordt; *labbei*, die daar wat heen praat, en nauwelijks weet, wat zij praat, eene vrouw, die in de Vriesche steden ook genoemd wordt eene *praatjebij* of *praatjebei*, als makende met haar *gepraat* veel *behei*. Het woord *labbei* is op dezelfde wijze zamengesteld uit *labben* en *behei*, van waar het werkwoord *labbeijen*, met veel *behei* *snappen*; gelijk daarvan *labbeister*, in Vriesland *klabeister*, eigenlijk *klab-* of *klapbeheister*, eene vrouw, die met onbezonnene klapperijen het eene huis uit- en het andere inloopt.

De ondergeteekende verklaart hierbij in te teekenen op het *Woordenboek van Friesche Idiotismen of Woorden en Spreekwijzen, welke in de Friesche steden gebruikelijk zijn*, door Prof. *A. YPEIJ*, uit te geven, volgens Berigt van Intekening, bij den Boekhandelaar *G. T. N. SURINGAR*, te *Leeuwarden*.

den

1831.

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

1881

kenis hieraan, dan is om *dine herdsreed*, om den haard heen. Het huis toch afgebrand zijnde, konde om de plaatse, waar de haardstede geweest was, na opruiming van het puin, gemakkelijk worden gestreede. Maar laat men om voor propter gelden, dan vertale men om *de haardstede*, of *wegens den Heert*, welk woord *eene woning met eenig land* beteekent. Zie *L—R van Wedde*, enz., bl. 34, noot 36. — In het Asb zoude men wat verder met eene gemakkelijke invulling uit het voorafgaande kunnen lezen: *Jef hi biseka wili, sa shil hi (kuma) et thera herna hwek.* — *Berschniza kempa* vertaalt ook *Wiarda* door *blossbenigten kampfen*. En zoo is hier het best, niettegenstaande *Kempa*, en in de O. F. W. en elders *eenen strijd* zoo wel als *eenen strijder* of *kampioen* beteekent. — Om *dine bannena ferd*, heeft de *Ongenoemde* mijns oordeels, wel gevat. *Bannn* toch beteekent vaak bevelen, b. v. O. F. W. bl. 36. De betekenis van *in de Kerk af te kondigen* moet nog bewezen worden. — *Ar-ra moerdeda* vertaalt Prof. YPEIJ door *erge moorddaad*, *Wiarda* aanmerkt bl. 165 door *eine böse mordthat (brandstiftung)*, de *Ongenoemde* door *eerdere, vroegere*, zonder het te bewijzen door voorbeelden, die hier vooral te pas zouden komen. Want *arra* voor *eerder*, vindt men niet in de O. F. W. Ook elders is het mij nog niet voorgekomen, noch bij *Wiarda* a. fr. Wb. te vinden. Het vervolg en de samenhang zal doen zien dat *arra* hier beteekent ons *arre*, nog bekend in de spreekwijze in *arren moede*, d. i. dus *eene boosaardige, met een gram opzet verrigte moorddaad, uit wraakzucht*. *Eester der ora* toch kan hier alleen beteekenen *na de andere (moorddaad)*. *Der* is de genitiv. van het vrouwel. lidwoord, en slaat op het voorgaande *moerdeda*, dat ook vrouwel. is. Het kan op geen mannelijk wezen zien. De *Ongenoemde* heeft hier de grammatica geweld aangedaan. *Wiarda* verklaart het zeer goed: *nach der andern (nachher wie ihm sein haus abgebrannt is.)* doch laat de woorden om *een ander deda* onvertaald. Het geen beter is, dan *andere* te veranderen in *andere*; een woord dat later in die spelling in gebruik is gekomen, en in de O. F. W. en bij *Wiarda* niet wordt gevonden. Alleen *ald*, *aldere* en *jeldera* leest men in de O. F. W. — Intusschen heeft de *Ongenoemde* veel goeds, vooral in het vervolg, gezegd. — Dit zij genoeg: om niet te wijldoelig te worden, moet ik eindigen, het oordeel hier over aan den bescheiden lezer overlatende.

Ingezonden.

De edelmoedige gever of geefster van acht Coupons Nationale Schuld, ten behoeve van, wordt minzaam bedankt. Gods zegen ruste op zulke stille weldoeners.

Leeuwarden, den 14 November 1831.

L. VALK.

* * Getrouwd:
LEEUWARDEN,

Digitized by Google
JAN BRUINING, en
VAN DER BULTER

Voor den maaltijd doen de huisbedienden de ronde, om zich te overtuigen, dat geen onbekende ingeslopen is. 's Morgens worden de bedelaars uitgedreven, en eerst tegen den naderenden nacht mogen zij wederkomen. Zij hebben jaarlijks algemeene, en maandelijks bijzondere vergaderingen, om over hunne belangen te raadplegen. Overigens zijn zij in Cohorten, Bataljons, Compagniën en Sekties verdeeld. Ieder dezer afdeelingen wordt dagelijks een ander gedeelte van de stad aangewezen en in de kunst en wijze, hoe zich te gedragen, onderrigt.

De meesten dezer bedelaars kunnen zeer goed hun brood door den arbeid verdienen; maar de lediggang behaagt hun te zeer. Slechts weinigen van dengenen, die verminkt schijnen, zijn het in de daad. Een zeker *James Turner*, een der meest bekende en onbeschaamde bedelaars, betaalt wekelijks 50 schellingen (dertig gulden) voor zijn kost, zoo hij zelf zegt, bedraagt zijn dagloon van 12 tot 15 schellingen. Zijne vrouw geeft onderwijs in de *Bedelkunst* en neemt een schelling per uur. Hare akademie wordt druk bezocht, en hoezeer naar ons inzien, ieder, die zich tot bedelaar verlaagt, ook zijn eigen leermeester zijn kan, is het echter voordeelig, vroegtijdig met al de graden der bedragerij en onbeschoftheid bekend te zijn, hetgeen door deze akademie bevorderd wordt.

Overgenomen uit een Duitsch Tijdschrift.

A A N B E V E L I N G.

In het VIde deel van de *Geschiedenis des Duitschen Volks*, van den beroemden Duit-schen Hoogleeraar LUDEN, een werk dat zeker in deze Provincie slechts door weinigen gelezen wordt, wordt, op bladzijden 138 en 543, loffelijke melding gemaakt van een onlangs uitgegeven gedicht in de Saksische taal, van de 9de eeuw. Het is denkelijk uit het Klooster te *Coryei* in het licht gegeven, en Professor LUDEN meent, dat men, naar de taal te oordeelen, den oorsprong van het Dichtstuk *nog meer noordwest-lijk* zou moeten zoeken. Het komt ons derhalve voor dat het voor de beoefenaars der Oud-Friesche taal allerwaarschijnlijkst zeer belangrijk zijn zal. Wij bevelen het daarom mits dezen hunner aandacht en schrijven den titel af: *HELIAND, poema Saxonicum seculi noni; primum ed. J. A. SCHMELLER. Monachii 1830.*

v. H.

Dat een boek beoordeeld wordt, voor dat het is uitgegeven, is gewis eene vreemde zaak. Zoo dacht ik, toen ik onlangs in het Mengelwerk der *Lecuwarder Courant* het Artikel las, getiteld: *Prospectus. Op ene uitgave van Friesche Idiotismen*, door Professor A. IJpeij, te Groningen. Mijne bevreemding verminderde, toen ik in aanmerking nam, dat niet zoo zeer het te verwachten werk, als wel een klein gedeelte daarvan, hetwelk als proeve aan den *Prospectus* is toegevoegd, werd beoordeeld; deze proeve nu is een werkjen op zich zelve, zij ziet het licht en is dus vatbaar voor beoordeeling. Eene dergelijke wijze van handelen kan groote nuttigheid hebben, om dat zy hem, die op het uit te geven werk wil inteeekenen, zoo hy niet uit zijne eigene oogen kan zien, voorlicht en verhindert om eene kat in den zak te koopen; als ook om dat zy den Schrijver wenken geeft, waarmede hy zijn voordeel kan doen; by aldien namelijk de beoordeeling grondig en juist is. Zoo geeft onze Aanmerker o. v. op het laatst van zijn geschrift eenen goeden raad aan den Hoogleraar, dien deze met vrucht kan ter harte nemen.

Maar wanneer men nu ziet dat de Aanmerker alle de woorden uit de proeve nagaat, en op alle die woorden wat te zeggen heeft, dan geeft dit zeker eenen slechten indruk omtrent het te verwachten werk, waarnaar zoo velen met my verlangende uitzien; en daarom komt het my niet ondienstig voor dit geschrift wat van nader by te beschouwen.

De Aanmerker schijnt, dit zy nog vooraf gezegd, een beoefenaar en kenner der oude *Friesche* taal te zijn, althans dit is op te maken uit zijne aanmerking op het *Groninger Stadboek* en wel op de vertaling van het 24e *Landrecht*, hoewel deze aanmerking hier geheel niet te pas komt, en maar alleen schijnt bygebragt te zijn om haar op de eene of andere wijze aan den man te brengen. Het laatste geldt ook omtrent de verklaring van *dood goed man* en van *op de borden brengen*. En Aanmerking en verklaring laat ik dus in hare waarde. Deze kennis nu van het *Friesch* geeft den Aanmerker wel de bevoegdheid om het te verschijnen werk te beoordeelen, dewijl vele woorden en gezegden uit het *Friesch* en andere *Noordsche* talen zullen moeten verklaard worden; doch ontslaat hem geenziens van de verplichting om het *Nederduitsch* te verstaan, want het te verwachten werk zal handelen over een *dialekt* van de *Nederduitsche* taal. En het blijkt uit geheel dit geschriftjen, dat de Aanmerker in het *Nederduitsch* maar in 't geheel niet te huis is. De wonderlijke spelling en vreemde stijl bewijzen dit. Wie toch, die eenig denkbeeld van stijl heeft, schrijft: *Toen mij hetzelfde in handen kwam was ik even als de kippen er bij om hetzelfde enz.*, of *om dat mij en het onderwerp en de persoon de lust hiertoe opwekten*, of *waarbij ook, — alle zeilen bijgezet zijn*, of *iemand mochte en men konde*, of *die niemand voegt of gaarne heeft*, of *in wiens handen dit — berkenrijs uitgaat, verliest?* Dan genoeg!

Doch nu de woorden uit de proeve zelve:

Asterantoe. De Heer YPEIJ schrijft de woorden aan elkander, de Aanmerker van elkander. Dit zal wel op hetzelfde uitkomen. De Aanmerker schrijft misschien ook *a^merij* en niet *amerij*; wel nu, ik heb er den vrede mede. De Hoogl. verkiest het woord door *als ik (gy, hy) zijn kan of allergeweldigst*, de Aanm. door *als de — zelve*, en voegt er dan een zelfst. naamw. tusschen in, ontleend uit het te voren gezegde. Als men dit nu bedaard nadenkt, zal men zien dat beide verklaringen op het zelfde nederkomen. Die van den Hoogl. verdient den voorrang, als de duidelijkste en het gemakkelijkst in plaats te stellen.

Beklonken. Des Aanm.s byvoeging zoude ik kunnen beëmen, indien hy my konde beduiden, dat *bekleinen* of *bekleinigen* een verl. deelw. *beklonken* kan hebben, en niet *bekleind* of *bekleinigd*. Het door den Hoogl. bygevoegde *Bremensche inklinken* geeft eene geheele andere afleiding aan het woord. Het is *bekloppen*, *inkloppen* en dus *kleiner maken*.

Doekenkind. Het is mogelijk dat *doek* in dit zamengesteld woord niet hetzelfde is als *lijnwaad*; het is my evenwel waarschijnlijker, dan dat het een byv. naamw., van *doghen* of *deugen* afgeleid, zoude zijn.

Enkele gulden. Waarom de Aanm. in deze uitdrukking niets byzonders kan vinden, begrijp ik niet; en dat er in andere Provincien *enkele guldens* bekend geweest zijn, geloof ik wel, maar niet, dat men de onderscheiding tusschen *enkele gulden* en *keizers* (of *Caroli*) *gulden*, door den Hoogl. juist opgegeven, wist of nog weet. Dagelijks nog hoort men de landlieden deze onderscheiding bezigen.

Fekke. Omtrent de afleiding van dit woord ben ik het met den Aanm. eens; maar is *fy* (*foei*), op den keper beschouwd, niet van denzelfden oorsprong als *vegen*? Men vergelijkte het onlangs uitgekomen gouden boekjen van Mr. WM. BILDERDIJK, *Beginsels der Woordvorsching* b. 17.

Gnobben. De toevoeging van den Aanm. doet hier af nog toe.

Hebbeding. Met den Aanm. houd ik het woord *ding* of iets dergelijks hier voor beter dan *werktuig*.

Jotzen. Het bijgevoegde *Islandsch* (een gewoon mensch zou schrijven *Ijslandsch*,) doet hier insgelijks af nog toe. Het geeft een bydenkbeeld aan het woord, dat er m. o. niet toe behoort. Ik houd het voor het zelfde als *hotsen*, *rossen* en dergelijke. Zie EPKEMA, *Woordenb. op G. J.* op het woord.

Knoffelen. Hergeen de Aanm. hier zegt verschilt m. o. ook al niets van des Hoogl.s woorden. De laatste gaat meer geregeld het onderscheiden gebruik van het woord na. Hy had er kunnen byvoegen, dat *knoffelen* ook in den zin van het *Hollandsche nuffelen* d. i. *kleine, nette dingen bewerken* gebezigd wordt.

Lutje leeft nog. De Hoogl. geeft twee verklaringen van het woord *Lutje*, welke beide aannemelijk zijn. De eerste kan als bydenkbeeld wel behouden blijven, zonder dat de laatste iets van zijne kracht verliest.

Malappe. Of *labbei* of *labby*, *praatjebei* of *praatjeby* de ware schrijfwijze zy, is nog niet by my uitgemaakt. Werden die woorden in deze Provincie gebezigd, dan zoude de uitspraak kunnen beslissen. Voor *bei* pleit sterk het gewone *beike* d. i. *steuweke*, hetwelk men dagelijks hoort.

Ik vertrouw, dat men uit het bovenstaande genoeg zal kunnen zien, dat waar de Aanm. van den Hoogl. verschilt, dit niet veel beteekent, en dat zijne aanmerkingen des Hoogl.s woorden op byna geene plaats logenstraffen, en daarom vind ik er geene zwaarigheid in, om ook dit weinige in het Mengelwerk der *Lecuwarder Courant* te plaatsen.

Ingevolge dit protocol heeft het bewind van Koning *William* zich gehaast, om het gros van de vloot van sir *Codrington* in Duins te vereenigen. De inhoud van de dagorde van den Prins veldmaarschalk schijnt niet genoegzaam te zijn geweest, om het uitloopen dier vloot te verhinderen, en Groot-Brittannië een maatregel te besparen, waarbij het eene dreigende houding aanneemt tegen een ouden bondgenoot, dien het reeds eenmaal de handhaving van zijn goed regt, door de vijf Mogendheden als zoodanig erkend, heeft helpen beletten; immers het is zeker, dat de genoemde vloot bestaande uit de linie-schepen *Talevera* (voerende de vlag van den admiraal *Warren*) *Wellesley* en *Revenge*, allen van 74 stukken, vier fregatten en eenige kleinere schepen den 30 October de reede van Duins heeft verlaten, om, zoo gezegd werd, voor de Schelde te gaan kruisen. Reeds wordt gemeld, dat deze schepen den 31sten op de hoogte van Ostende zijn gezien, en dit is niet onwaarschijnlijk; doch, onder dagteekening van den 2 dezer, wordt uit Middelburg nog niets van de komst dezer scheepsmagt op de Hollandsche kust gemeld, weshalve het te denken is, dat de admiraal *Warren* het niet geraden heeft geoordeeld, om zich, bij de thans heerschende winden, te digt onder den wal te wagen.

Den eersten dezer is de directie der Nederlandsche Handelmaatschappij, ten gevolge van hetgeen deswege vroeger is bepaald geworden, van hier naar Amsterdam overgebracht. In den loop der vorige week is aan de leden dier directie, door commissarissen van Rotterdam, en daarna insgelijks door den staatsraad *Canneman*, commissaris voor deze residentie, een diner gegeven, waarbij de beste overeenstemming en zucht tot welzijn van Koning en Vaderland hebben voorgezet. Op beide feestmalen heeft de directeur *Willem de Clercq* geïmproviseerd, en op het laatste een hartelijk en uitmuntend *vaarwel* aan de aanwezige bewoners dezer residentie toegesproken.

Van eene geloofwaardige zijde meldt men uit het leger, dat er in de laatste dagen veel gesproken is van de oprigting van eene vierde divisie, welke in Zeeland zou worden gestationneerd, om het rijk van die zijde voor elken vijandlijken aanval te beveiligen. Men verzekert zelfs, dat er reeds bevelen zouden zijn gegeven, om wagens ter requisitie te stellen, tot het overbrengen der daartoe bestemde troepen. Hunne goederen zouden naar Goes worden vervoerd, zoo dat men het waarschijnlijk achtte, dat aldaar het hoofdkwartier dezer nieuwe divisie zou geplaatst worden.

Uit Luxemburg heeft men berigten van den 29 October, die vrij belangrijk zijn. De landlieden zijn op eenige plaatsen tegen het Belgische bestuur in opstand gekomen. In den nacht van den 25sten op den 26sten October zijn zij naar het kasteel *Bervard*, bij *Esch*, getrokken, om den ontvanger de kudde schapen te ontnemen, welke hij uit de omstreken van het kasteel van den baron *de Tornaco* heeft weg gevoerd. Men heeft aldaar op elkander gevraagd. De landlieden hebben in het huis van den heer *Brasseur*, officier der garde civique, de deuren en vensters vernield. In het dorp *Mondercange* zijn zij in het huis van den ontvanger *Muller* gedrongen en hebben er alles verbrijzeld. Men meent dat deze landlieden door den zoon van den baron *de Tornaco* worden aangevoerd, wier moeder door de Belgische bewindhebbers zoo zeer mishandeld is. — In den nacht van den 27sten op den 28sten October hebben zij het huis van den ontvanger te *Hollerich* aangevallen en dien ambtenaar verdreven. Ook van andere dorpen zijn de republikeinen verjaagd. Te *Hollerich* was bij de kerk op eenen hoogen boom de Oranje-vlag uitgestoken door den vicarus, die zich voor deze daad verantwoordelijk heeft gesteld. Men meende, dat weldra in alle andere dorpen de Oranjevlag zou waaijen. — Terwijl men het huis van den ontvanger te *Hollerich* beschoot, gingen in de verte eenige Pruisische lanciers voorbij, naar welken kant eenige der kogels vlogen. De ruiters reden naar Luxemburg, en weldra verscheen er een detachment Pruisische infanterie te *Hollerich*, die eenige boeren gevangen namen; doch op de verklaring dat zij den Groothertog weder in zijne regten wilden herstellen, zijn zij weder ontslagen.

UTRECHT, den 2 November. Ter vervulling der vacature, ontstaan door het emeritaat van onzen oudsten Leeraar, *Ds. van Beuningen*, heeft de Kerkeraad het navolgende twaalfstal van Predikanten gemaakt: *DD. Ruitenschild*, te Zutphen; *Bruijnier*, te Leeuwarden; *van Laak*, laatst te Antwerpen, thans bij het leger te veld; *van Beusekom*, te Amersfoort; *Monteyn*, te Hoorn; *Muntendam*, te Nijmegen, *Berkenbosch*, aan de Meern; *Borsius*, te Zierikzee; *Wor*, te Gorinchem; *Fangman*, te Middelburg; *Klippink*, te Haarlem; *van Hoorn*, te Amersfoort.

NIJMEGEN, den 1 November. Gisteren is alhier bevel aangebragt, om ten spoedigste een begin te maken met het aanleggen van een geretrancheerd kamp rondom deze vesting aan de landzijde, te beginnen aan het fort *Kraijenhoff* en eindigende aan den *Huenerberg*. Men is reeds begonnen met het uitsteken van hetzelfde.

LEEWARDEN, den 7 November. Het leger te veld houdt thans de volgende plaatsen bezet: Van de eerste brigade der eerste divisie, waarvan zich het hoofdkwartier te *Tilburg* bevindt, bezet het 1ste bat. der 2de afd. N. H. schutterij, de dorpen *Gilzen*, *Molenschot* en *Halten*, het 1ste bat. der 1ste afd. Z. H. schutterij, de dorpen *Alphen*, *Rier* en *Alphen Oosterwijk*, het 1ste bat. jagers *Chaam* en *Chaamdijk*, en de twee bat. grenadiers *Tilburg* en *Goerle*.

Van de tweede brigade, waarvan zich het hoofdkwartier te *Oosterwijk* bevindt, bezetten de jagers van *van Dam* en de helft van het 2de bat. der 1ste afd. Geld, schutterij dit dorp en de andere helft *Moergestel*; het 1ste bat. der 2de afd. Z. H. schutterij *Uldenhout*; het 2de bat. jagers *Hilvarenbeek* en *Diersen*; het 1ste bat. der 5de afd. infanterie *Haren*, het 3. bat. Hilvoort; de batterij veld-artillerie No. 6, *Tilburg* en de divisie reserve-park, No. 2 *Berkel* en *Enschot*.

Van de eerste brigade der tweede divisien, waarvan zich het hoofdkwartier te *Boxtel* bevindt, bezet het 1ste bat. der 1ste afd. Geld, schutterij de dorpen *Oirschot* en *Beest*; het 1ste bat. der 7de afd. infanterie *Hoogloon*, *Kusteren* en *Neterzee*; het 2de bat. *Eerzel*, *Duizer* en *Hapert*; het 1ste bat. der 12de afd. infanterie, *Oerle*, *Wintelzee*, *Santvers* en *Knegselsteene* en het 2de bat. Oost-West en *Middelbeers* en *Vessem*.

Van de tweede brigade waarvan zich het hoofdkwartier te *St. Oedenrode* bevindt, met de koninklijke jagers en het 1ste bat. der 18de afd. infanterie, bezet het 2de bat. der 4de afd. Z. H. schutterij *Schijndel*; het 2de bat. der 2de afd. infanterie en de batterij veld art. No. 5 *Boxtel*; het 3de bat. der voornoemde afd. *Liempde*; het 2de bat. der 18de afd. *Son* en *Breugel* en de divisie reserve-park, No. 1 *Esch*.

Van de eerste brigade, der derde div., waarvan zich het hoofdkwartier met het 2de bat. der 1ste afd. Vriesche schutterij te *Eindhoven* bevindt, bezet het 2de bat. der 1ste afd. Groninger schutterij de dorpen *Zeelst*, *Veldhoven* en *Amerveldhoven*; het 2de bat. der 13 afd. infanterie, *Valkenswaard*, *Dommelen* en *Rijthoven* en het 3de bat. *Heeze* en *Leende*.

Van de tweede brigade, waarvan zich het hoofdkwartier met het 2de bat. der Utrechtsche schutterij te *Helmond* bevindt, bezetten de N. H. jagers *Vlierden*; de Gron. jagers *Deurne*; het 1ste bat. der 3de afd. N. H. schutterij *Lieshout* en *Beek*, het 1ste bat. der 2de afd. Vriesche schutterij *Stiphout*, *Rextel* en *Aarle*; het 1ste bat. der 17 afd. infanterie, *Asten*, *Somerem* en *Ommel*; het 2de bat. *Lierop* en *Mierlo*; de bat. der divisie reserve park No. 2 *Woensel*.

